

De tandeloze vredesmacht van de Afrikaanse Unie in Darfur kan uitkijken naar ruggensteun van de Verenigde Naties.

Drieduizend VN-manscapen en zes gevechtshelikopters zouden volgens het de Soedanese regering welkom zijn. Na vier jaar oorlog met honderdduizenden doden en miljoenen vluchtelingen hoopt VN-secretaris-generaal Ban Ki-moon langzaam de weg vrij te maken voor een omvangrijke VN-vredesmacht die de strijdende partijen in Darfur uit elkaar moet houden.

De Nederlander Jan Pronk, tot voor kort VN-gezant in Soedan, zucht diep. "Dat is de oude tactiek van de machthebbers in Khartoem." De Soedanese president Omar Hassan al-Bashir heeft de komst van een VN-vredesmacht voor Darfur herhaaldelijk omarmd om zijn woord te breken. "Dit continue uitstellen speelt Khartoem in de kaart", betoogt Pronk wanhopig. "Onlangs was er alweer een Soedanese luchtaanval op de rebellen in Noord-Darfur. Khartoem komt daar gewoon mee weg."

Eind augustus nam de VN-Veiligheidsraad resolutie 1706 aan. Een daadkrachtige vredesmacht van 21.000 soldaten zou een eind maken aan de genocidale slachtpartijen van de Janjaweedmilities. Die milities zuiveren Darfur met steun van de Soedanese machthebbers van politieke tegenstanders. Ruim een half jaar later zit de VN-vredesmissie nog altijd op de noodzakelijke uitnodiging van president Bashir te wachten terwijl het moorden in Darfur gestaag doorgaat.

Aan de zijlijn irriteert Jan Pronk zich zichtbaar aan de weinig doortastende houding van de VN en de alom heersende onwetendheid over de situatie in Soedan. "De VN blijven ervaringen van vorige vredesmissies toepassen op een situatie in Darfur die daar totaal geen overeenkomsten mee heeft."

Op Amerikaanse bodem waardeert hij de harde taal en goede bedoelingen uit Washington. Toch heeft Pronk geen hoge pet op van "al die Amerikaanse amateurs die Khartoem bezoeken, denkend dat ze iets kunnen bekostoven met de pers in hun gevolg".

Nobelprijswinnares Jody Williams bracht verslag uit aan het nieuwe mensenrechtenorgaan van de Verenigde Naties. Daarin werd de internationale houding tegenover Darfur als 'bedroevend' omschreven. Dat rapport lijkt al weer op de bodem van het meer van Genève te zijn beland.

"De Veiligheidsraad kreeg van ons maandelijks rapportage over mensenrechtenschendingen, diepgravende analyses over verkrachtingen en grootschalige moordpartijen. Waar al die rapporten toe geleid hebben, was weer een nieuwe missie, weer een nieuw rapport. Nooit actie. Vervolgens ridiculiseert de regering in Khartoem de conclusies van het rapport-Williams omdat een ooggetuigenverslag ontbrak. Dat kwam omdat Williams' missie het land niet in mocht. Het waren dezelfde machthebbers in Khartoem die haar de toegang hadden ontzegd. We laten ons alweer manipuleren."

U klinkt bitter over het gebrek aan actie van de Verenigde Naties. Hoe verbaasd kunt u zijn? De organisatie heeft toch een lange apathische traditie opgebouwd?

"Ik ben teleurgesteld in de erosie van het gezag van de Verenigde Naties. Ze laten met zich sullen. Dat was voor de Amerikaanse inval in Irak anders. De Veiligheidsraad wordt nu gezien als een door de Amerikanen geleide en gedomineerde instantie. Washington heeft de VN in Irak willens en wetens terzijde geschoven, waardoor de organisatie nu niet effectief kan optreden in Darfur. We hebben islamitische extremisten het excuus gegeven dat de Verenigde Naties gelijk zijn aan de Verenigde Staten, aan het Westen."

President Bush was een van de eersten die het woord genocide in de mond nam met betrekking tot Darfur. Wat schort er aan zijn aanpak?

'De VN blijven ervaringen van vorige vredesmissies toepassen op een situatie die daar totaal geen overeenkomsten mee heeft.'
Voormalig speciaal VN-gezant Jan Pronk is niet mals voor de organisatie die hij vertegenwoordigde in het Afrikaanse probleemland Soedan. In de vredesmacht waar de VN nu op aansturen, ziet hij alvast ook geen heil.
'Westerse troepen zullen leiden tot een jihad.'

DOOR JEROEN SCHUITEN

'De Verenigde Naties

"Amerikanen zijn te gefocust op het sturen van een vredesmacht. Maar de komst van een vredesmacht vereist een toezegging uit Khartoem. Die krijg je nooit. VN-vredestroepen op Soedanese bodem zullen leiden tot een jihad. President Bashir heeft gezworen op de Koran dat hij de strijd persoonlijk zal leiden. Neem Bashir alsjeblieft serieus. Dat is geen grootspraak. Bashir acht zichzelf kwetsbaar voor extremistische groeperingen in zijn land. Die verzetsbewegingen zullen tegen westerse VN-troepen vechten en niet schromen de wapens tegen Bashir op te nemen als hij zich niet bij die strijd aansluit."

U hebt een andere vredesmacht voor ogen?

"Ik ben voor een operatie onder hoofdstuk 8 van de Verenigde Naties: kort door de bocht, de VN betalen de rekening en anderen doen het werk. Bijvoorbeeld de Afrikaanse Unie. Maar dan wel met dezelfde middelen, evenveel geld en hetzelfde wapentuig."

Waarom lukt dat niet in Soedan?

"De VN lijken er niet rijp voor. Men wil het allemaal zelf doen. Ik mocht deze optie publiekelijk niet eens opperen. Het werd me niet in dank afgenomen toen ik het in een besloten vergadering voor de Veiligheidsraad aanklopte. Uiteindelijk is het gewoon een capaciteitsvraagstuk. Je kunt niet alles zelf doen."

Sommigen suggereren ingrijpen in Darfur buiten de VN om. Hun geduld is op.

"Dat is een herhaling van Irak. Dat heeft tot chaos geleid en de gevolgen zijn niet te overzien. Daarmee geef je ook Noord-Korea het recht om een welwillende coalitie bijeen te roepen als hun iets dwars zit in de wereld. Dat leidt tot een escalatie van wereldconflicten.

"Ik ben tegen een interventie in Darfur zonder een mandaat van de Veiligheidsraad. Zelfs al zou het effectief zijn in Darfur, het luidt het begin in van een niet te controleren proces. We moeten voor

Darfur kijken naar een scala aan instrumenten die liggen tussen niets doen en interventie. Denk aan een no-fly-zone en economische sancties tegen het regime."

Washington heeft een plan B klaarliggen waarmee Soedanese bedrijven en machthebbers door sancties getroffen worden. Secretaris-generaal Ban Ki-moon heeft gevraagd die plannen voorlopig in de ijskast te zetten. Hij hoopt president Bashir nogmaals tot inkeer te brengen.

"Kijk, er is een patstelling ontstaan. De VN en Europa zijn te terughoudend. Amerika is niet geloofwaardig. China heeft veel te nauwe economische belangen in Soedan."

Hoe beoordeelt u de afstandelijke houding van de Arabische liga, gezien de slachting door en onder moslims in Soedan?

"Van de liga valt niets te verwachten. Een rapport van hun eigen experts, waarin man en paard genoemd werden en gesproken werd over massaverkrachtingen, schoof men netjes ter zijde. Het is een soort onderlinge solidariteit. Daarnaast leeft het gevoel in de Arabische wereld dat het Westen ze moet hebben. Na Irak, Afghanistan en Palestina is het nu de beurt aan Soedan. Dat wordt hun bevolking verteld en zij geloven dat. Er is vreselijk veel manipulatie aan de gang."

Overheerst de angst in het Westen om een moslimland voor het hoofd te stoten?

"Ik geloof dat dit een grote rol speelt. Het regime in Khartoem maakt daar gretig misbruik van. Soedan is het volgende theater, wordt er geroepen. Het Westen is tegen de islam, tegen de Arabische wereld. Het is niet waar, maar men krijgt veel applaus voor die analyse. De sleutel is natuurlijk de onderdrukking van de Palestijnen. In de Arabische wereld roept men voortdurend dat wij meten met twee

maten. Die maten zijn natuurlijk verschillend van draagwijdte, maar het is wel waar. Zodra wij praten over mensenrechtenschendingen in Darfur wijst men op Guantánamo en Abu Ghraib. Daar is geen echt antwoord op. De feiten zijn zoals ze zijn en ze worden gemanipuleerd. Zolang het Palestijnse probleem niet is opgelost, kun je zeggen dat je wordt gegijzeld. Nee, je laat je gijzelen."

Hebben president Bashir en de leiders van de Janjaweed niet allang uitgevogeld dat niemand ze werkelijk zal tegenhouden in Darfur?

"De regering heeft de indruk dat ze met alles weg kan komen. Soedanese politici zijn heel open over hun beweegredenen. De binnenlandse problemen zullen toenemen voor dit bewind zodra ze toegeven aan de wensen van de internationale gemeenschap. Vooralsnog maakt niemand het ze lastig, dus gaan ze gewoon hun gang in Darfur."

Jan Pronk

De Nederlandse politicus Jan Pronk was twee jaar lang speciale gezant van de Verenigde Naties in het Afrikaanse land Soedan. Als lokale spil van de VN bemiddelde Pronk tussen de strijdende partijen. Tegelijkertijd hield hij de VN-Veiligheidsraad in New York op de hoogte van de moorden, verkrachtingen en andere verschrikkingen in Darfur. In oktober werd hij door het bewind in Khartoem gesommeerd zijn koffers te pakken nadat hij op zijn weblog kritiek had gegeven op het Soedanese leger. Niet slim, erkent Pronk achteraf. "Het gaf het Soedanese regime een stok om de hond mee te slaan." Hij is teleurgesteld dat de VN de rug niet rechtielden en hem van zijn taak onthieven.

"Daarom ben ik blij met het arrestatiebevel van het internationale gerechtshof voor minister Ahmed Haroun en de leider van de Janjaweed Ali Muhammad Ali Abd al-Rahman (*Haroun wordt beschuldigd van het ondersteunen en financieren van de Janjaweed, Al-Rahman van het aanzetten tot moord, martelingen en massaverkrachtingen, JS*). De aanklacht tegen die twee mannen heeft iets veranderd. Khartoem moet de internationale gemeenschap voor het eerst serieus nemen.

"We moeten ook evenwichtig zijn. De rebellenbeweging SPLA (Sudanese People Liberation Army) in het zuiden is onderdeel van de nationale regering en zou zich medeverantwoordelijk moeten voelen voor hele land, waaronder Darfur. De rebellenbewegingen in Darfur valt ook veel te verwijten. Er is een totaal gebrek aan leiderschap en visie. Nog veel kwalijker is dat ze weinig geven om hun eigen mensen. Ze hebben grote kansen gemist om tot een politieke oplossing te komen. Men misbruikt het eigen volk. De rebellen in Darfur zijn nooit boven hun onderlinge stammenconflicten uitgekomen. Hoe kwalijk de regering ook optreedt, de andere partijen hebben ook kaarten in de hand."

Wat voor persoon is president Omar Hassan al-Bashir?

"Hij is een overlever. Groepen waar hij afhankelijk van is, weet hij in evenwicht te houden. Bashir is geen dictator. Hij is geen slecht mens. Ik heb een beetje een zwak voor hem. De waarheid wordt hem niet verteld. Het kwalijke is dat hij daar niet doorheen prikt. Bashir vindt het allemaal wel goed."

Hoe nauw betrokken is Bashir bij de Janjaweedoperaties in Darfur?

"Dat is totaal onduidelijk. In Soedan is het volstrekt duister wie een beslissing neemt. Het is een conglomeraat van machtsgroepen die elkaar in balans houden. Men bedrijft een machiavellistische vorm van politiek in een ondemocra-

SPECIAAL VN-GEZANT, OVER DE UITZICHTLOZE SITUATIE IN DARFUR

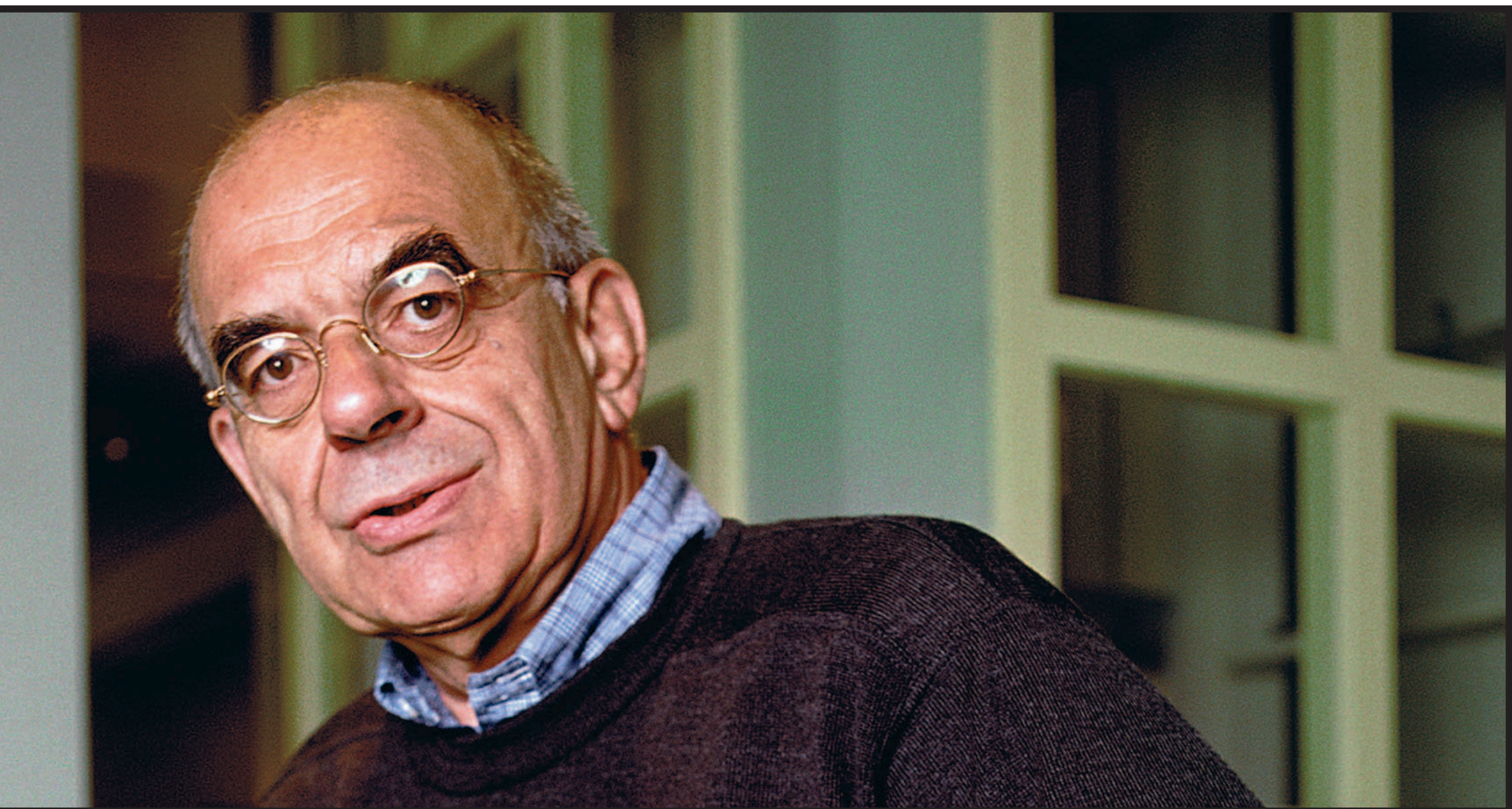

FOTO HOLLANDE HOOGTE

laten zich manipuleren'

tische samenleving die tegelijkertijd geen dictatuur is. De geheime dienst heeft de macht. Meer dan het leger. Bashir draagt daar natuurlijk eindverantwoordelijkheid voor. Hij laat zaken oogluikend toe, wil de feiten niet weten."

Wat is Bashirs achilleshiel?

"Bashir wenst aan de macht te blijven. Hij heeft geen ideologie of boodschap die hij wil uitdragen. Bashir zoekt geen economisch gewin maar macht omwille van de macht. Een echte militair. Ik geloof dat economische sancties gericht op het regime zijn positie zullen verzwakken. Het zal tot grote onrust leiden. Bashir vreest dat bepaalde groepen hem zullen laten vallen. De partijen in het zuiden, de oppositie van de UMMA-partij en de moslimfundamentalisten zijn niet echt zijn vrienden. Slimme diplomatie kan tot veel onrust leiden in Khartoem."

Open je daarmee niet de doos van Pandora? Lonkt dan niet de totale chaos?

"Grotere chaos dan de huidige? De internationale gemeenschap heeft tot nu toe geweigerd alle beschikbare instrumenten te gebruiken. De Veiligheidsraad kan eisen dat er niet meer met militaire vliegtuigen gevlogen wordt over Soedan. Je kunt een stop voorstellen op internationale financiële transacties. De haven van Soedan kan men blokkeren om zo de olie-uitvoer af te remmen. Daarmee creëer je een probleem voor Soedan. Chaos? Het heeft ongetwijfeld een aantal onverwachte effecten. In ieder geval haal je het heft uit Bashirs handen."

Lopen er redelijke alternatieven rond voor president Bashir?

"Het andere geluid zal uit de middenklasse van Khartoem moeten komen. Maar men is bang. Jongeren zijn uit het land vertrokken of zitten in het zakenleven en zijn dan vaak volledig apolitek. Als leider van het land zou Bashir dat moeten betreuren. Zolang zijn enige wens is aan de macht te blijven, komt dat hem echter prima uit."

U werd Soedan uitgezet nadat u openlijk melding had gemaakt van het verslechterde moreel binnen het Soedanese leger. Staat u nog achter die observatie en wat betekent dat voor Soedan?

"Ik schreef dat het Soedanese leger problemen kende, maar er tegelijkertijd alles aan deed om die te boven te komen. Mijn boodschap aan de strijdende rebellen in Darfur was: 'Jullie hebben twee veldslagen gewonnen, maar de derde zul je verliezen. Er komen verse troepen uit het zuiden, wapens uit noordelijke landen, er worden olie-inkomsten vrijgemaakt en de Janjaweedmilities worden opgenomen in het leger. Maak vrede! Je zult de strijd uiteindelijk verliezen.'

ken naar een militaire oplossing, een militaire overwinning in Darfur."

Is het Soedanese leger in staat het conflict militair op te lossen?

"Dat geloof ik niet. Er is geen militaire oplossing voor de lange termijn. Er staan altijd nieuwe partijen op. Men kan alleen veel slachtoffers maken."

Waarom werd uw rug niet gedekt vanuit de Verenigde Naties in New York?

"Ik kon niet terug naar Soedan omdat ik het land uitgestuurd was. Dat was al in strijd met het verdrag dat de VN altijd hebben met een regering: het bewind mag over mij klagen, maar mag mij niet wegsturen. In dit geval lieten de VN hun

achter gesloten deuren. Dat zijn harde gesprekken gebaseerd op wederzijds vertrouwen. Als er tijdens de geheime diplomatie een totaal gebrek is aan goede intenties, als men iedere belofte schendt, dan moet je dingen publiekelijk gaan zeggen. Dan heb je de internationale publieke opinie nodig."

Hoe was u met Jan Pronk omgesprongen?

"Kofi Annan heeft zijn best gedaan. Hij liet mij na overleg met president Bashir naar Soedan terugkeren om een politiek feit te creëren. 'U bent niet gemachtigd Jan Pronk definitief de toegang te ontzeggen.' Dat heeft Bashir toegestaan. Het was een politiek-diplomatieke stap die verder weinig voorstelde. Uiteindelijk is de beslissing van de regering geëffectueerd. En nu is er niemand."

Wie is daar verantwoordelijk voor?

"Uiteindelijk komt het natuurlijk bij de secretaris-generaal terecht. Je laat je mensen in de steek."

Soedan lijkt de confrontatie met de Veiligheidsraad aan te durven. Is er sprake van bluf?

"Bluf weet ik niet. Het is in ieder geval knap. Het is verdeel en heers, uitstel, beloven en dan niet uitvoeren. Dat is de tactiek en Khartoem komt daarmee weg. Zij halen hun doelstellingen met beperkte instrumenten. Zij doen dat natuurlijk wel over de rug van hun eigen bevolking. Het is erg gericht op het belang van een kleine Soedanese elite."

Naast de problemen in Darfur heeft het bewind in Khartoem een wankel vredesakkoord met het zuiden. Tijdens de komende verkiezingen mag het zuiden zich uitspreken over afscheiding. Wat kan dat voor Soedan betekenen?

"De grootgrondbezitters, fundamentalisten, nationalisten, het leger en de veiligheidsdiensten hebben geen vrede met

het bestaande akkoord met het zuiden. Die groepen hebben de werkelijke macht in Soedan. De internationale gemeenschap zal streng toezicht moeten houden op de uitvoering van een CPA (*comprehensive peace agreement*) tussen Noord- en Zuid-Soedan.

"Ik vrees dat er een soort alliantie zal ontstaan tussen de regering in het noorden en het zuiden om de verkiezingen vooruit te schuiven. In het noorden wil men de verkiezingen toch al niet. Men heeft de macht. In het zuiden heeft de SPLA, de rebellenbeweging die in de regering zit, alleen maar te verliezen. Die beweging zal na de verkiezingen de macht met andere groepen moeten delen en dus aan kracht inboeten. Machthebbers in Afrika komen voortdurend in de verleiding om de politieke situatie als onveilig te beoordelen als excuus om afspraken niet na te komen en zo aan de macht te blijven."

De verkiezingen uitstellen, wat zal dat voor Soedan betekenen?

"Groepen die hun hoop op de verkiezingen hebben gevestigd zullen weer naar de wapens grijpen. Mensen zullen in de gevangenis belanden en mensenrechten zullen worden geschonden. Daarom moet de internationale gemeenschap niet alleen naar Darfur kijken, maar naar Soedan in zijn totaliteit. Als het land in tweeën valt, zul je oorlog krijgen. De machtsgroepen in het noorden zullen onafhankelijkheid van het zuiden gewoon niet accepteren. Dan vallen ze aan. Het zuiden kijkt wantrouwig naar Khartoem. Kijk wat de regering doet in Darfur. Dat kan ons ook gebeuren. Afscheiden en wegwezen! Iedereen woont door elkaar in die gebieden. Oorlog wordt een enorme chaos."

Een nieuw Rwanda?

"Dat sluit ik niet uit. Er is natuurlijk al op grote schaal gemoord. Het leger is vrij netjes, maar die Arabische militie zijn rücksichtslos. Genocidale praktijken. Dat kan zich makkelijk weer herhalen."

We hebben islamitische extremisten het excuus gegeven dat de VN gelijk zijn aan de Verenigde Staten, aan het Westen

"Ik onderhandelde op dat moment met honderden rebellencommandanten over een niet-aanvalsverdrag. Eenzijdig. Khartoem vreesde een eenzijdig stoppen van de vijandigheden. De rebellen konden de regering dan verwijten dat ze doorvocht ondanks een vredesakkoord. De plek waar die onderhandelingen plaatsvonden, werd binnen tien uur gebombardeerd. De Soedanese regering wou gerechtvaardigd blijven in het zoe-

mensen en de missie in de steek. Kijk, een zwakke VN-vertegenwoordiger kan een probleem worden. Dat was ik niet."

In New York werd het u kwalijk genomen dat u de VN-missie in Soedan in gevaar had gebracht met uw openlijke kritiek. U werd deel van het probleem, niet de oplossing.

"Als diplomaat onderhandel je constant

